

Justificat ideatic și cuceritor muzical

Spectacolul cu **Norii** lui Aristofan, montat pe scena Teatrului Național din Timișoara, a provocat, pe lângă surpriză, și comentarii, ceea ce vine în favoarea produsului teatral care nu se consumă odată cu aplauzele. Surpriză, pentru că la „abaterile” (cu un Cehov, *Trei surori*, și un Shakespeare, *Povestea de iarnă*) de la un repertoriu cu preponderența piesei contemporane, se adaugă antichitatea. Mai vii sunt comentariile, care au o culme: *cui prodest?* De aici, putem intra sau reveni la *cestiune*. Cum pot fi anticii contemporani cu noi?

Prin teatru, se înțelege. Ceea ce și explică opțiunea regizorului Sabin Popescu pentru montarea comediei lui Aristofan, o satiră scrisă în democrația ateniană a lui Pericle (care atunci nu mai governa). Piesa a fost jucată la sâr-bătoarea Marilor Dionisii, în luna martie a anului 423 î.e.n., în cadrul concursului cu un juriu ales după un ritual special – la urmă, de pildă, din zece arbitri erau aleși, prin sorți, cinci. Voturile acestora au plasat-o pe locul al treilea. Cu doi ani în urmă, Aristofan cucerise laurii premiului I, cu *Aharnienii*, învingându-l pe Cratinos, care acum iese învingător cu comedia *Sticla*. Autorul piesei și regizorul Filonide au prevăzut „căderea” după aplauzele împuținute de după spectacol, când, cu excepția avizaților, mulțimea a rămas uimită și contrariată. Aceasta, cu siguranță și datorită portretului făcut în piesă personajului *Socrate*. Celebrul filosof chiar asista, ca spectator, la reprezentație. Pe lângă alți autori, unii, dușmani ai lui Aristofan, ori celebrul muzician Filoxen, se aflau, pe locuri privilegiate, puternici ai zilei, îmbogățiți (ca să folosesc un termen actual) prin mijloace permise sau nu de democrație, adică dintre cei care se puteau regăsi în dezbaterea dintre Drept și Nedrept și în punctările făcute de aplauzele publicului. (Câteva informații le-am preluat din prefața la traducerea piesei făcută de Ștefan Bezdechi, 1924).

Astăzi, ai noștri „războinici” cu averile nu se arată pe la teatru. Apropo, la spectacolul lui Aristofan erau și reprezentanții spartani veniți să încheie armistițiul pentru pace cu atenienii. Adică, se poate deduce că Teatrul era o altă *agoră*, unde se întâlneau nu doar parteneri, ci și adversari. Scenografia lui Valeriu Sepi ne sugerează o *agoră* adusă în teatru – cu scenă și publicul așezat pe gradene. Cumva, o imagine nostalgică, de invidiat, a teatrului ca ritual multiplu, dionysiac. Din masca zeificată a comediei țâșnesc prin niște tuburi fumigenele extrase din plante, iar școala lui Socrate, „ideatorul”, este marcată printr-un grup de butoaie din care se „extrag” elevii și chiar maestrul. Muzicii lui Ilie Stepan (recunoscut pentru excelentele sale creații pentru scenă), atât de clar adecvată spectacolului, îi revine un rol aparte în regăsirea unei voci importante a teatrului antic: corul cu incantațiile sau imprecțiile lui inconfundabile. *Corul Norilor*, un grup de interprete care vibrează muzical, dar și coregrafic, devine vocea misterioasă, cu forță sirenică.

Romeo IOAN

Și înregistrările cu voci și instrumente – precum flautul sarama, xaphoon, drâmba – se intercalează cu stările sau discursul personajelor. Muzica este una dintre mizele montării. Vizual, costumele Krisztinei Nagy colaborează cu sugestia decorului, videoproiecțiile (Marius Mateșan) dau un plus de mister.

Regizorul operează în text, elimină confruntarea moralicească și pe oficianții ei, *Dreptul* și *Nedreptul*, simplifică drumul țăranului din Atica, *Strepsiade*, spre lecția sofistă, „salvatoare” a lui Socrate. Povara crește însă pe umerii interpretului Damian Oancea, care îl trece pe Strepsiade de la disperarea îndatoratului la greaua și comica încercare de a se școli în șiretenia cu creditorii și justiția (ceea ce îl interesa), decizându-se pentru asta și de existența zeilor, după ce se luminează de la maestru că tunetul și fulgerul sunt produse de nori. Până aici, ne aflăm în dialogul comic provocat de hazul naivului Strepsiade și, prin contrast, de seriozitatea explicitivă a lui Socrate, închipuit, după alura filosofului, de către actorul (la 82 de ani) Vladimir Jurăscu. Nu prea convingător este intercalat în dispute *Discipolul* (lui Socrate), și, ca atare, umorul actorului Cristian Szekeres nu este pus aici în valoare.

Jocul cu creditori, precum bancherul *Pasias*, pare a-l despovăra de datorii pe Strepsiade. Intervine însă experiența școlară cu fiul lui, *Fidipide* – în jocul lui Romeo Ioan, un brutal și impulsiv, insuficient motivat. Din sofist „răsculat” împotriva lui, tatăl îl face incendiator al școlii, după ce a gustat din consecințele eliberării de sub tutela zeilor. Apoi, apare intervenția esențială în text a regizorului: moartea subită a lui Fidipide. Fiul, redevenit jucător împătimit de curse (în scenă defilează cu echipaje hipice, elevi pe roțile), câștigă o sumă exorbitantă care îl aduce în colaps emoțional, și cade răpus în fața tatălui (precum soldatul la Maraton). Este lovitura dată lui Strepsiade a cărui mască facială devine tragică, iar durerea lui culminează cu strigătul care, în tăcerea muzicii, se propagă sfâșietor. Excelentă culminație și în jocul lui Damian Oancea. Transferul lui Strepsiade spre personaj tragic depășește aprinderea „ideatorului”. Conflictul nu mai este anulat prin răs, ci agravat prin consecință.

Ideatic, spectacolul își probează opțiunea, se justifică prin similitudinile din democrația antică, precum într-o spirală a istoriei, cu actualitatea noastră, și este șocant. Cuceritor muzical și plăcut vizual, are însă scăderi în prestațiile actoricești și, ca atare, pauze pe traseul de receptare emoțională. După premiera de la sfârșit de stagione, reluarea din toamnă, oricum, presupune alt început.

Teatrul Național Timișoara: Norii de Aristofan. Traducere: Ștefan Bezdechi și Demostene Botez. Versiune scenică și direcția de scenă: Sabin Popescu. Decoruri: Valeriu Sepi. Costume: Krisztina Nagy. Light design: Florian Putere. Video: Marius Mateșan. Muzica: Ilie Stepan. Coregrafie: Alin Radu. Cu: Damian Oancea (*Strepsiade*), Vladimir Jurăscu (*Socrate*), Romeo Ioan (*Fidipide*), Cristian Szekeres (*Discipolul*) Valentin Ivanciuc/Alecu Reus (*Aminias*), Benone Viziteu (*Pasias*), Alina Reus (*Corifeul*), Ana Maria Cojocaru, Mălina Petre, Daniela Bostan, Iuliana Crăescu, Roberta Popa-Ionescu, Ana-Maria Pandele, Cristina Pădurariu (*Corul Norilor*), Cristina König (*Xantipa*), Claudiu Dogaru (*Platon*), Adrian Jivan (*Herefon*). Premiera: 27 iunie 2009.